

ПЕТРО СКУНЦЬ ПРО ПОЕТИЧНИЙ ДАР НАДІЇ ПАНЧУК

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 28.

УДК 821.161.2 – 1.09 (477.87)

Вигодованець Н. Петро Скунець про поетичний дар Надії Панчук; 9 стор.; кількість бібліографічних джерел – 14; мова – українська.

Анотація. У статті простежується «футурологічний прогноз» критика Скунця-шістдесятника стосовно атрибутики шістдесятництва у поезії Надії Панчук.

Ключові слова: біографічний метод, психологічна індивідуалізація, критик-шістдесятник, суголосність критика і поетеси.

Значну частину свого короткого творчого шляху Петро Скунець присвятив репрезентації митців-початківців, переважно молодих. Серед них була також Надія Панчук, яка, на жаль, тільки 1980-го року (народилася 1940-го) побачила надрукованою свою першу книжку «На обрії гори».

Осмыслиючи її назву та художній зміст, поет-критик у вступному слові до книжки пише: «Так Надія Панчук назвала першу збірку поезій. І не тільки тому, що писала свої вірші на Закарпатті, де має улюблену роботу бібліотечну. І все ж на обрії – гори. Значить – висоти.

Висоти людських здобутків, людського духу. Висоти завтрашні, в дорозі до яких

*ще стільки нам
здобути перемог...»* [10, с.3].

Надія Панчук увійшла в українську літературу у 70-х роках ХХ-го століття. Її першодруком вважаються поезії, поміщені в альманаху «Суцвіття» («Карпати», 1977). Саме сімдесятницею репрезентує її Петро Скунець у рубриці «Вітрило піднято!» часопису «Дніпро» [9, с. 7]. Автор відповідного врізу самопрезентується тут підписом «Петро Скунець, літературний консультант Закарпатської організації СПУ» і викладає наступну інформацію: «На Закарпатті чимало здібної літературної молоді, серед якої привертає увагу Надія Панчук [...], поетеса достатньо «визначена», самостійно й поетично мисляча» [9, с.7].

З відстані часу вражає сила провіденціалізму поета-критика: для тодішнього молодіжного читача журналу «Дніпро» Петро Скунець обрав у майбутньому улюблений жанр поетеси – філософську ліричну медитацію під назвою «Не знаю». Це твір антропологічної проблематики, що сягає філософських обширів космічних висот:

*Не знаю,
чи закон,
чи відчуття –
людина
в мудрості
і доброті –
дитинна,
і вічна доброта землі –
в дитячій зачудованні
невпиннім.
І хоч новітні космодроми
й кораблі
наш реактивний світ*

*не раз побачив –
округле обличчя Землі
завжди буде*

трохи дитячим [9, с.7].

Обраний критиком біографічний науковий метод, який, між іншим, обстоює також і суб'єктивне, імпресіоністичне тлумачення тексту [див.: 4, с.137], давав змогу милуватися красою поетичного слова Панчук, імпровізувати. Скунець цитує строфу-образ:

*Перший жайвір
у небі стояв,
наче зірка чорнява
в зеніті... [10, с.3], –*

захоплюється неповторністю її архетипів, адже вони і «допомагають виявити родові ознаки свідомості людини, характеризуючи не так загально-людський, як етнічний досвід виживання та базові для нації категорії духовної культури; і [...] допоможуть розкрити глибини колективного несвідомого» [2, с.138]:

*Свічадо вод,
а в ньому –
древні гори
і золота,
у повені
до віт,
ліщина,
мов гуцульська
наречена,
повір'ями зупинена,
стоїть* [6, с.51].

Поет-критик знову переконаний, що «Надія Панчук писати починала не з тих рядків. В літературних і загалом творчих колах вона була добре знана як бібліотечний, як комсомольський працівник, просто як щирий шанувальник і знавець мистецтва. Лише дехто здогадувався: пише сама. І може, ота «чорнява зірка» жайворонка була першою поетичною спробою, що наважилася випурхнути в самостійне життя з-під опіки авторки?» [10, с.4]. Із процитованим погоджуємося: це вже була повноцінна «імпліцитна метафора, або ж метафора-зіставлення, власного контекстуального значення. Це – «певний знак» – словесна структура, що тимчасово існує сама по собі» [13, с.98].

Перед нами поезія зрілого митця. Погоджуюся із Петром Скунцем у тому, що «тонка спостережливість, ненав'язливість поетичної думки, лі-

рична безпосередність, образна невимушеність, інтелектуальна тактовність – ті щасливі грані її творчості, які приваблюють багатьох уже нині» [10, с.5]. Трудніше, однак, сприйняти наступне тих років міркування поета-літературознавця: «Надія Панчук тяжіє до камерного неголосного співу з розкваною ритмомелодикою, і коли б я спитав її про літературного вчителя, як питають про вчителів музичних, поетеса назвала б, мабуть, насамперед російську радянську поетесу Ксенію Некрасову» [10, с.5]. Наведене цікаве зіставлення поезії двох авторок взагалі-то не так слушне, як красномовне, бо такої, як у Панчук, поезії в «учителів музичних» не вивчають. Воно, те вміння, як кажемо сьогодні, від Бога, воно із надр «колективного несвідомого», обґрунтовуваного дослідниками пізнішого часу, у сучасній ім теорії літератури та філософії, як, скажімо, у одного із найвпливовіших інтелектуалів минулого століття Нортропа Фрая, це – «відчуття, що то мова користується людиною, а не людина – мовою», і, як на його думку, «річ не в тому, що якийсь людський винахід переймає контроль над людиною, як у фантастичних романах про зловмисні комп'ютери і самовідтворюваних роботів», а «річ скоріше у тому, що людина є дитям слова так само, як і дитям природи, і що, подібно до того, як вона детермінована природою і в ній віднаходить свою ідею необхідності, у царині слова перша річ, якої вона набуває, – це хартія власних свобод» [13, с.54]. Неповторність Скунця-критика полягає в його індивідуалі. Так уже 2003-го у своїй газеті «Карпатська Україна» він скаже: «Надія Панчук у своїй творчості – не християнка, а поганка (не плутати зі словом «поганий»), в ній живуть древні українські боги, древо українського роду. Надія Панчук – це надія на те, що ми будемо собою» [12, с.7].

Евеліна Балла у статті «Петро Скунець – поет-шістдесятник» називає кілька конкретних ознак приналежності поета до шістдесятництва. Це, зокрема, те, що «П. Скунець, як і всі шістдесятники, є також репрезентантом покоління, що отримало назву «діти війни» [1, с.201]. По-друге, дослідниця підкреслює, що шістдесятники – «сільські діти», тобто є людьми одного соціального походження [див.: 1, с.202]. По-третє, вони – «лицарі національного відродження», – і далі: «Як і інші поети-шістдесятники, П.Скунець орієнтується на творчий геній Т.Шевченка, засвоює образи та мотиви його лірики» [1, с.203]. І, що найголовніше, саме інтегральний принцип світоглядної системи шістдесятників – «культ свободи» – матеріалізувався у відповідальній державобудівничій роботі – «відбудові саме елітарного шару української культури, українського історичного мислення, українського естетичного чуття» [7, с.80].

Шістдесятник Петро Скунець укінці «похмурих 70-х років» наважиться сказати про Панчук, що вона – дитя війни, що вона – із села Горинки [5, с.3], як і Д. Павличко – із Стопчатова, як В. Симоненко – із Бісєвця, І. Драч – із Теліжинця, а Б. Олійник – із Зачепилівки [див.: 1, с.202], що вона – це надія України [див.: 10, с.7]. Зрештою, він і в подальшо-

му, сповідуючи сам «філософію бунту», добирали до своїх редакторських подач і бунтарський, сатирично бичуючий репертуар із кожної нової збірки поетеси, репрезентуючи його широкому читацькому загалові. Зокрема, у «Карпатській Україні» від 6 серпня 1992 року у добірці поезій «Зозулин цвіт» Скунець подає низку зболених, пережитих поетесою моментів української національної катастрофи межі тисячоліть:

*Що не день –
то невитравна риса
на планети зчорнілим лиці.
А Земля ж то
маленька і лиса,
наче дівчинка
із Чернівців* [10, с.7];

друкує вірші, в яких ліричний герой є носієм власної «збунтованої іпостасі» (О.Пахльовська):

*Де наші геракли?
Де їхні дива
ховає буденна полова?
... Одних прометеїв
жертвні слова
та клекіт
орлів двоголових* [10, с.7];

виділяє твори на т.зв. шевченківські мотиви:

*Те, що молив Тарас
ще в Орську,
не довели судьби воли...
А ми у дядечків заморських
одні лише брязкальця
взяли...»* [12, с.7], –

підносить ліризовані філософські мініатюри екзистенціального змісту:

*...А чи дізнаються віки,
від полонянських сліз
солоні,
що ми діждалися-таки –
у власному живем полоні* [12, с.7], –

наголошує на тому, що Н.Панчук – митець, Людина у найглибшому сенсі слова, «Коллективна Людина», «носій та образотворець (Yestalter) несвідомо діяльної душі людства» [14, с.134]:

*Душа щенятком цулитьсья.
Портрет боїться рами.
Неповнолітня вулиця
плюється матюками.
Від яблук, нам дарованих,
оскома у дітей...
З яких святих чорноземів
ми сотворили глей,
кунсткамеру Дантових видив,
чудний інкубатор надій,
руйнуючи межі сусідів,
будуючи вежі в собі!* [11, с.7].

Стосовно четвертої книжки Н.Панчук під назвою «Vixi» («Прожито» – 1997) П. Скунець скаже, що поетеса в ній шукає не публіки, а співрозмовника і це, як на мою думку, чергове літературознавче відкриття поета. Усі дванадцять поетичних книжок Надії Панчук – цілісні циклічні структури, які є «проявом діалогічності художньої свідомос-

ті», «концептуалізованої, узгодженої з авторським задумом, єдності твору» [3, с.616]. Це глибоко національна філософська лірика.

З часової відстані, як тонко підмітив Ярослав Поліщук, «приватно-біографічний дискурс автора стає текстом, своєрідно перегукуючись з його творчістю» [8, с.268]. Петро Скунець звертався до поезії Надії Панчук упродовж усього свого творчого життя. Він увів поетесу в літературний процес України похмурих 70-х років ХХ ст., знав її наступну творчість. Окремі елементи (членство в КПРС, праця у ВЛКСМ) біографічного наукового методу, забороненого у радянський час та названого буржуазним [див.:4, с.138], уможливили, хоч і запізнитий, але все-таки друк поезії Н.Панчук. Книжка «На обрії гори» «друкувалася» у видавництвах «Карпати» цілих п'ять років, витримавши

бурхливі спілчанські баталії на тему, чи є у ліриці Надії Панчук Закарпаття і т. п. Скунець разом із побратимами по духу відстояв її, не помилившись у власному «футурологічному прогнозі» (термін Оксани Пахльовської).

Петро Скунець, очевидно, відчував власну суголосність із поетичним словом Надії Панчук. Його літературно-критичні міркування, зокрема, про першу друковану книжку поетеси, виміряні атрибутикою українського шістдесятництва, фактично ввели її у коло поетів-шістдесятників. Зрештою, вона була шістдесятницею за часом свого народження, за громадянською та художньою свідомістю. Та найвагомішим тут аргументом був той, що на питання «Камо грядеши?» і Петро Скунець, і Надія Панчук відповіли, що це європейський модернізм чи постмодернізм, сповнений «філософії бунту».

Література

1. Балла Е. Петро Скунець – поет-шістдесятник / Евеліна Балла // Українська поезія Закарпаття ХХ століття: Науковий збірник / Упорядк., передмова В.В.Барчан. – Ужгород, 2004. – С. 199-215.
2. Даниленко В. Лісоруб у пустелі: Письменник і літературний процес / Даниленко Володимир Олександрович. – К.: Академвидав, 2008. – 352 с.
3. Іванов Борис. Цикл / Борис Іванов // Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – С. 616-617.
4. Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. / Юрій Ковалів. – К.: ВІЦ «Академія», 2007. – Т.1. – С.137-138.
5. Нефьодов М. Біографічний метод / Микола Нефьодов // Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – С. 71-72.
6. Панчук Надія. На обрії гори: Поезії / Надія Панчук. – Ужгород: Карпати, 1980. – 63 с.
7. Пахльовська Оксана: Українські шістдесятники: філософія бунту / Оксана Пахльовська // Сучасність. – 2000. – №4. – С. 65-84.
8. Поліщук Ярослав. Між літературою і політикою: література як геокультурний проект: Монографія / Ярослав Поліщук. – К.: Академвидав, 2008. – 299 с.
9. Скунець Петро. Надія Панчук / Петро Скунець // Дніпро. – 1978. – №7. – С.7.
10. Скунець Петро. «На обрії гори» / Петро Скунець // Надія Панчук. На обрії гори. – Ужгород: Карпати, 1980. – 63 с.
11. Скунець Петро. Надія Панчук. Зозулин цвіт / Петро Скунець // Карпатська Україна. – 1992. – 6 серпня.
12. Скунець Петро. Надія Панчук. «...тільки завтра...»: Передмова / Скунець Петро // Карпатська Україна. – 2003. – 6 березня.
13. Фрай Нортроп. Великий код: Біблія і література / Нортроп Фрай. – Львів: Літопис, 2010. – 360с.
14. Юнг К.Г. Психологія та поезія / Карл Густав Юнг // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / Підгот. текстів, прим., упорядк. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. – Львів: Літопис, 2002. – С. 119-138.

Наталія Выгодованец

ПЕТР СКУНЦ О ПОЭТИЧЕСКОМ ДАРОВАНИИ НАДЕЖДЫ ПАНЧУК

Аннотация. Стаття посвящена вопросу «футурологического прогноза» критика Скунца, касающегося атрибутики шестидесятничества в поэзии Надежды Панчук.

Ключевые слова: биографический метод, психологическая индивидуация, критик-шестидесятник, созвучность критика и поэтессы.

Natalya Vyhodovanets

PETRO SKUNTS ABOUT THE POETIC GIFT OF NADIA PANCHUK

Summary. In the article traces the “futurological forecast” criticism of the Skunts’-sixties on the attributes of poetry in the sixties and in the poetry of Nadia Panchuk.

Key words: biographical method, psychological individuation, critic-Sixtiers, critic and poet consonance.

Выгодованец Наталья Ивановна – кандидат филол. наук, доцент кафедры украинської літератури УжНУ.